

Resultat av remiss för ordinationsorsak och angränsande begrepp

Begreppen i denna remiss är resultatet från det terminologiarbete som är en del av uppdraget att utveckla en nationell källa för ordinationsorsak. Begreppen har förankrats genom bred nationell remiss och synpunkter på definitioner och kommentarer har lett till ändringar av de förslag som skickats ut. Remissen avslutades den 3 maj 2013.

Innehåll

Resultat av remiss för ordinationsorsak och angränsande begrepp.....	1
Bakgrund	1
Sammanställning av synpunkter.....	2
Slutgiltig termlista	5

Bakgrund

Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att utveckla en nationell källa för ordinationsorsak, i form av ett strukturerat kodsysteem. I uppdraget ingår bland annat att få till stånd en enhetlig terminologi för ordinationsorsak och angränsande begrepp. Därför har ett tjugotal begrepp i Socialstyrelsens termbank inom området läkemedelshantering setts över och reviderats av en arbetsgrupp. Dessutom har två nya begrepp definierats. De slutgiltiga definitionerna ingår i Socialstyrelsens slutrapport för uppdraget, och publiceras i [Socialstyrelsens termbank](#).

Syftet med uppdraget är att hitta ett sätt att möta de behov av information som berörda aktörer har om en patients farmakologiska och icke-farmakologiska ordinationer, inklusive patienten själv, och därmed bidra till en effektivare och säkrare vård. Detta ska ske genom att bygga

upp en struktur som stödjer dokumentationen i en framtida ordinationsprocess. Utgångspunkten för uppdragets genomförande ska således vara patientens och vårdens behov, samt principen om rätt information till rätt person vid rätt tillfälle.

För läkemedel finns det ett särskilt stort behov av att orsaken till ordinationen och ändamålet med behandlingen är angivna. Anledningen är att såväl patienten som ordinatören behöver veta varför en tidigare ordinator har valt att påbörja, ändra, fortsätta eller avsluta en läkemedelsbehandling. Därutöver behöver den patient som ska genomföra behandlingen på egen hand få tydlig information om, och bättre förståelse för, varför han eller hon ska ta sina läkemedel.

Den nationella källa för ordinationsorsak som Socialstyrelsen har fått i uppdrag att utveckla bygger på ett strukturerat kodsysteem med termer och koder som ska användas i ordinationsprocessen. När det finns en struktur och tydliga begrepp för angivande av ordinationsorsak ökar förutsättningarna för att dessa uppgifter på ett mer överskådligt sätt ska kunna redovisas i patientjournaler. Det blir också lättare att ta fram förslag på ändamålstexter till läkemedelsförpackningen, förbättra informationen i läkemedelslistor och på ett effektivare sätt generera läkemedelsberättelser. Användningen av kodsysteem kan därmed bidra stort till ökad patientsäkerhet och samtidigt minska läkarnas administrativa belastning, förutsatt att det är enkelt att ange ordinationsorsak på strukturerat sätt.

Sammanställning av synpunkter

De synpunkter som återges och besvaras här är sammanfattade för att fånga de centrala frågeställningar som flera remissinsanser har haft på de föreslagna begreppen. Begrepp som inte påverkats av större förändringar efter remissen har inte tagits med i nedanstående tabell.

Begrepp	Synpunkter	Genomförda ändringar
indikation	<ul style="list-style-type: none"> Önskemål om tillägg angående godkända indikationer i kommentaren. 	<ul style="list-style-type: none"> Den del av kommentaren som handlar om godkända indikationer har utökats.
kontraindikation	<ul style="list-style-type: none"> Ordet "läkemedelsprodukt" i kommentaren borde bytas ut mot läkemedel. Definitionen borde spegla att en kontraindikation utgör starkt skäl för att ett visst läkemedel inte bör sättas in. Formuleringen "sättas in" borde ändras till "användas" i kommentaren. 	<ul style="list-style-type: none"> "Läkemedelsprodukt" har ändrats till "läkemedel eller aktiv substans". Ordet "starkt" har inte tagits med eftersom det är svårt att bedöma vad som utgör ett starkt skäl. "Sättas in" har ändrats till "användas".

ordination	<ul style="list-style-type: none"> • "Ordinatór" borde finnas med som egen termpost. 	<ul style="list-style-type: none"> • "Ordinatór" har fått en egen termpost.
läkemedelsordination	<ul style="list-style-type: none"> • Termen kan anses vara självförklarande. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har låtit termposten finnas kvar trots att vissa remissinstanser anser termen vara självförklarande.
läkemedel	<ul style="list-style-type: none"> • Formuleringen "Inkluderar vissa utvärtes läkemedel och naturläkemedel" i kommentaren kan misstolkas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Formuleringen har ändrats till "Inkluderar även naturläkemedel, växtbaserade läkemedel, homeopatiska läkemedel och vissa utvärtes läkemedel".
vidbehovsordination	<ul style="list-style-type: none"> • Definitionen är insnävd till läkemedel, till skillnad från begreppet ordination som är vidare. Används vidbehovsordinationer för annat än läkemedel? 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har gjort bedömningen att begreppet används främst för läkemedel, men även kan användas inom andra områden t.ex. nutrition. Vi har behållit insnävningen till läkemedel men lagt till kommentaren "Vidbehovsordination gäller oftast läkemedel men termen används även om andra åtgärder, såsom behovsstyrt intag av kosttillskott och sonndning".
ordination enligt generella direktiv	<ul style="list-style-type: none"> • Definitionen är insnävd till läkemedel, till skillnad från begreppet ordination som är vidare. Används ordination enligt generella direktiv för annat än läkemedel? • Om begreppet endast gäller läkemedel, kan man då inte byta ut termen mot <i>läkemedelsordination enligt generella direktiv</i>? • Saknar information om vad som ska anges i de generella direktiven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Detta begrepp finns definierat i Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2000:1) om läkemedelshandling i hälso- och sjukvården, och är där insnävt till läkemedel. Vi har behållit insnävningen till läkemedel och gjort det ännu tydligare genom att låta definitionen inledas med parentes (av läkemedel:). Termen har inte ändrats eftersom den är hämtad från föreskrifterna. • Vi har lagt till kommentaren "För information om vad som ska anges i de generella direktiven, se 3 kap. 9 § Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2000:1) om läkemedelshandling i hälso- och sjukvården."
behandlingsändamål	<ul style="list-style-type: none"> • Definitionens formulering "beskriver den för patienten" bör ersättas med "formulerat den". • Svårt att se hur behandlingsändamål skiljer sig från ordinationsorsak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har ändrat "... så som ordinatören beskriver den för patienten" till "... så som ordinatören formulerat den med patienten som mottagare". • Vi har tydliggjort skillnaden gentemot ordinationsorsak och doseringsanvisning i kommentaren.
förskrivning	<ul style="list-style-type: none"> • "Förskrivare" borde finnas med som egen termpost. • Även dietister bör anges bland dem som förskriver. 	<ul style="list-style-type: none"> • "Förskrivare" har fått en egen termpost. • Dietister ingår inte bland de yrkeskategorier som har förskrivningsrätt enligt Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2009:13) om förordnande och utläm-

		nande av läkemedel och teknisk sprit. Vi har därför inte tagit med dietister i kommentaren till begreppet förskrivning.
insättning	<ul style="list-style-type: none"> • Byt "ordinatör" mot "behörig hälso- och sjukvårdspersonal". • Ordet "läkemedelsprodukt" borde bytas ut mot läkemedel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har ändrat "ordinatör" till "behörig hälso- och sjukvårdspersonal" eftersom det även kan handla om enförskrivare (inte endast ordinator). • Ändrat "läkemedelsprodukt" till "läkemedel".
utsättning	<ul style="list-style-type: none"> • Byt "ordinatör" mot "behörig hälso- och sjukvårdspersonal". • Ordet "läkemedelsprodukt" borde bytas ut mot läkemedel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har ändrat "ordinatör" till "behörig hälso- och sjukvårdspersonal" eftersom det även kan handla om förskrivare (inte endast ordinatorer). • Vi har ändrat "läkemedelsprodukt" till "läkemedel".
expediering	<ul style="list-style-type: none"> • Synpunkter på den inledande parentesen (inom läkemedelsstatistiken och apoteksverksamheten:). 	<ul style="list-style-type: none"> • Den inledande parentesen har strukits eftersom den tycks vara överflödig i sammanhanget.
rekvisition	<ul style="list-style-type: none"> • Texten "Verksamhetschef har rätten att beställa läkemedel och kan delegera rätten till lämpliga personer" bör ändras, alla verksamhetschefer är ej legitimerade med rätt behörighet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Formuleringen har ändrats till "Det är ofta verksamhetschefen (förutsatt att han eller hon har förskrivningsrätt) som får beställa läkemedel eller delegerar rätten att göra detta till lämpliga personer."
dospatient	<ul style="list-style-type: none"> • Ska båda kraven (att få vissa av sina läkemedel dosdispenserade + ge tillgång till receptinformation) vara uppfyllda för att man ska vara dospatient, annars är man "vanlig" patient? Eller räcker det med det första kravet är uppfyllt för att man ska räknas som dospatient? 	<ul style="list-style-type: none"> • Båda kraven (att få vissa av sina läkemedel dosdispenserade + ge tillgång till receptinformation) är en konsekvens av att man ger samtycket så det är samtycket i sig som definierar en som dospatient.
å-pris	<ul style="list-style-type: none"> • Term/definition bör utgå då de är allmänt förstådda i svenska språket. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hela termposten har strukits. Flera remissinstanser anser att allmänbegreppet "pris" räcker.
doseringsanvisning	<ul style="list-style-type: none"> • Begreppet bör vara kvar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi föreslog att begreppet skulle strykas från termbanken men har efter remissgenomgången beslutat att behålla det, och tydliggöra betydelsen gentemot behandlingsändamål (som utgör en delmängd av doseringsanvisningen). Vi har därför lagt till information i kommentaren.

Slutgiltig termlista

term	definition	kommentar och användningsområde	Synonym alt. avrådd term
indikation	omständighet som utgör skäl för att vidta en viss åtgärd	<p>Indikationer kan utgöras av diagnoser, symtom, tillstånd eller eventuell risk för framtida tillstånd. Exempel på indikationer: akut sinuit, smärta, ödem, förhöjd kariesrisk.</p> <p>I praktiken uttrycks indikationer ofta som själva åtgärden eller avsikten med åtgärden, t.ex. behandling av akut sinuit, lindring av smärta, behandling av ödem eller förebyggande mot karies.</p> <p>I läkemedelssammanhang avses med indikation omständighet som utgör skäl för behandling med ett visst läkemedel eller en viss aktiv substans.</p> <p>För läkemedel talar man ofta om <i>godkända indikationer</i>. Det är de indikationer som ingår i indikationstexten i den så kallade produktresumén. Produktresumén är den text som en läkemedelsmyndighet (Läkemedelsverket eller European Medicines Agency (EMA)) har godkänt för en viss läkemedelsprodukt. Den som vill marknadsföra produkten för en viss indikation ska ansöka hos Läkemedelsverket eller EMA om att få indikationen godkänd. Produktresumén ligger till grund för den text som presenteras för läkemedelsprodukten i FASS.</p> <p>Det finns även indikationer (för läkemedel) som inte är godkända men som beskriver andra användningsområden baserade på patienters behov. Användning av läkemedel utifrån indikationer som inte är godkända är tillåtet enligt den fria förskrivningsrätten.</p>	
ordinationsorsak	indikation som en ordinator anger som skäl till en viss ordination	<p>Ordinationsorsak utgörs av den valda indikationen för en viss behandling av en viss patient.</p> <p>Vid läkemedelsordination användes tidigare termen förskrivningsorsak, men den har utgått till förmån för ordinationsorsak, som är ett vidare begrepp.</p>	
kontraindikation	omständighet som utgör skäl för att inte vidta en viss åtgärd	I läkemedelssammanhang avses med kontraindikation omständighet som utgör skäl för att ett visst läkemedel eller aktiv	

term	definition	kommentar och användningsområde	Synonym alt. avrådd term
		substans inte bör användas.	
ordination	beslut av behörig hälso- och sjukvårdspersonal som är avsett att påverka en patients hälsotillstånd genom en hälso- och sjukvårdsåtgärd	Exempel på ordinationer: läkemedelsbehandling och andra typer av behandlingar, specialkost, fysisk aktivitet. Termen ordination används även om den åtgärd som ordinerats. Den person som ordinerar benämns ordinator.	
ordinator	person behörig att ordinera hälso- och sjukvårdsåtgärd		
läkemedelsordination	ordination som avser läkemedelsbehandling		
läkemedel	substans eller kombination av substanser som tillhandahålls med uppgift om att den har egenskaper för att förebygga eller behandla sjukdom hos människor eller djur, eller som kan användas på eller tillföras människor eller djur i syfte att återställa, korrigera eller modifiera fysiologiska funktioner genom farmakologisk, immunologisk eller metabolisk verkan eller för att ställa diagnos	Inkluderar även naturläkemedel, växtbaserade läkemedel, homeopatiska läkemedel och vissa utvärtes läkemedel Jfr Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2000:1) om läkemedelshantering i hälso- och sjukvården.	
vidbehovsordination	ordination som avser läkemedelsbehandling där patienten själv får bedöma behovet och doseringen, inom givna ramar, beroende på omständigheterna	Intag och dosering vid vidbehovsordination styrs av t.ex. tidsaspekt, villkor eller behov. I vissa sammanhang kan det vara en annan person än patienten själv som gör bedömningen, t.ex. en sjuksköterska eller anhörig. Vidbehovsordination gäller oftast läkemedel men termen används även om andra åtgärder, såsom behovsstyrt intag av kosttillskott och sondering.	Synonym: vid behovsordination
ordination enligt generella direktiv	(av läkemedel:) ordination av läkemedel som gäller för patienterna på en viss enhet vid vissa angivna tillstånd, utan att en särskild individuell ordination behöver ges	För information om vad som ska anges i de generella direktiven, se 3 kap. 9 § Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2000:1) om läkemedelshantering i hälso- och sjukvården.	
behandlingsändamål	(vid ordination:) avsikt med ordinerad behandling så	Eftersom beskrivningen av behandlingsändamålet (ändamålstexten) riktar sig direkt till patienten (till skillnad från ordinationsor-	Synonym: ändamål med behandlingen

term	definition	kommentar och användningsområde	Synonym alt. avrådd term
	som ordnatören formulerat den med patienten som mottagare	<p>saken) formuleras det ofta annorlunda än ordinationsorsaken. Exempel på behandlingsändamål: mot bihåleinflammation, mot smärta, vätskedrivande, förebygger karies.</p> <p>Vid förskrivning av läkemedel ska ändamålet, liksom dosering och användning, anges på receptet, och vid expediering på apotek skrivs det ut på etiketten som klistras på förpackningen. På recept anges behandlingsändamålet ofta som en delmängd i doseringsanvisningen.</p> <p>Behandlingsändamål kallas i läkemedels-sammanhang ändamål med behandlingen eller ibland bara ändamål.</p>	
förskrivning	utfärdande av recept, livsmedelsanvisning, hjälpmedelskort eller dosrecept av behörig hälso- och sjukvårdspersonal	<p>En person behörig att förskriva kallas förskrivare.</p> <p>Termen förskrivning kan även stå för själva resultatet av att förskriva. För detta begrepp används, framför allt inom apoteksverksamhet, även termen expeditiionsunderlag eller expediteringsunderlag.</p> <p>Yrkeskategorier behöriga att utfärda förskrivningar är läkare, barnmorskor, sjuksköterskor, tandläkare, tandhygienister och veterinärer enligt 2 kap. 3-11 §§ Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2009:13) om förordnande och utlämnande av läkemedel och teknisk sprit. I dessa föreskrifter används förordnande som en samlingsterm för förskrivning och rekvisition.</p> <p>Se t.ex. Socialstyrelsens föreskrifter (2001:16) om kompetenskrav för sjuksköterskor vid förskrivning av läkemedel, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1996:21) om rätt för barnmorskor att förskriva läkemedel i födelsekontrollerande syfte och Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:1) om användning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvården.</p> <p>Se även Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 1997:13) om förskrivning av vissa livsmedel.</p>	
förskrivare	person behörig att utfärda recept, livsmedelsanvisning, hjälpmedelskort eller dosrecept	Yrkeskategorier behöriga att utfärda förskrivningar är läkare, barnmorskor, sjuksköterskor, tandläkare, tandhygienister och veterinärer enligt 2 kap. 3-11 §§ Läkeme-	

term	definition	kommentar och användningsområde	Synonym alt. avrådd term
		<p>delsverkets föreskrifter (LVFS 2009:13) om förordnande och utlämnande av läkemedel och teknisk sprit. I dessa föreskrifter används förordnande som en samlingsterm för förskrivning och rekvisition.</p> <p>Se t.ex. Socialstyrelsens föreskrifter (2001:16) om kompetenskrav för sjuksköterskor vid förskrivning av läkemedel, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1996:21) om rätt för barnmorskor att förskriva läkemedel i födelsekontrollerande syfte och Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:1) om användning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvården.</p> <p>Se även Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 1997:13) om förskrivning av vissa livsmedel.</p>	
insättning	(av läkemedel:) påbörjande av behandling med ett visst läkemedel, som beslutats av behörig hälso- och sjukvårdspersonal		
utsättning	(av läkemedel:) avslutande av behandling med ett visst läkemedel, som beslutats av behörig hälso- och sjukvårdspersonal	Observera att den hälso- och sjukvårdspersonal som sätter ut ett läkemedelkan vara en annan än den som satte in läkemedelsprodukten.	
expediering	färdigställande och utlämning av förskrivet eller rekvirerat läkemedel, hjälpmedel, livsmedel och teknisk sprit	Se även Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2009:13) om förordnande och utlämnande av läkemedel och teknisk sprit.	
rekvisition	beställning (av något) från större förråd e.d.	<p>Det är ofta verksamhetschefen (förutsatt att han eller hon har förskrivningsrätt) som får beställa läkemedel eller delegerar rätten att göra detta till lämpliga personer.</p> <p>Inom läkemedelsstatistiken innebär rekvisition "handling som utgör beställning av läkemedel eller teknisk sprit från ett apotek, till en vårdenhet".</p>	
dospatient	patient som gett samtycke till att få vissa av sina läkemedel dosdispenserade samt till att ge förskrivare och legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal tillgång till receptinformation som finns lagrad hos Apotekens Service AB		

term	definition	kommentar och användningsområde	Synonym alt. avrådd term
doseringsanvisning	(för läkemedelsprodukt:) beskrivning av dosering, användning och ändamål riktad till patient	Enligt 3 kap. 3 § Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2009:13) om förordnande och utlämnande av läkemedel och teknisk sprit ska anvisningar beträffande dosering, användning, ändamål och behandlingstid lämnas på receptet så att patienten kan använda läkemedlet på rätt sätt. Doseringsanvisning är egentligen inte en fackspråklig term utan snarare en rubrik för de olika informationsmängder som ska ingå i receptet. Exempel på beskrivning av användning är "intas i samband med måltid".	
å-pris	pris för en viss enhet av en vara eller av ett utfört arbete	Inom läkemedelsstatistiken innebär å-pris "apotekens utförsäljningspris (AUP) för den period inom vilken expeditionen ägt rum".	Synonym: enhetspris
förordnare	se huvudterm förskrivare		
aktuell läkemedelsordination	läkemedelsordination som avser en pågående läkemedelsbehandling		
tidigare läkemedelsordination	läkemedelsordination som avser en avslutad läkemedelsbehandling		
ApoDos	se kommentar	ApoDos är Apoteket AB:s varumärke för sin tjänst för dosdispenserade läkemedel Se dosrecept i Läkemedelsverkets föreskrifter (LVFS 2009:13) om förordnande och utlämnande av läkemedel och teknisk sprit.	